

Slušanje glazbe u ranoj i predškolskoj dobi djece

Sokolić, Monika

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:130865>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Monika Sokolić
Slušanje glazbe u ranoj i predškolskoj dobi djece

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani I predškolski odgoj I obrazovanje

Slušanje glazbe u ranoj I predškolskoj dobi djece
ZAVRŠNI RAD

Predmet: Glazbena metodika u integriranom kurikulumu II

Mentor: Sanja Minić, prof, viši predavač

Student: Monika Sokolić

Matični broj:0299010751

U Rijeci,
Lipanj, 2019.

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam priloženi završni rad izradila samostalno uz savjete i preporuke mentorice. Prilikom izrade rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Monika Sokolić

ZAHVALA

Želim se zahvaliti svojoj mentorici prof. Sanji Minić koja mi je bila velika moralna podrška tijekom pisanja ovog rada i uskočila u pomoć kada god je zatrebalo, hvala Vam na tome!

Zahvalila bi se i svojim roditeljima koji su me podržavali cijelim putem studiranja i posebno tijekom pisanja ovog rada i što su bili uz mene i u onim najtežim trenucima.

Posebno i najveće hvala mojim prijateljicama i sestrama koje su uvijek tu da me oraspolože i koje su mi bile uporište i velika podrška tijekom svih ovih godina.

SAŽETAK

Cilj ovog rada je proučiti i istaknuti metodičko područje Slušanje glazbe kao jedno od najvažnijih glazbenih aktivnosti u neposrednom radu s djecom rane i predškolske dobi. Jedan od motiva za slušanje glazbe zasigurno je njezin emocionalni učinak. Slušanje glazbe je važan segment razvoja djetetove glazbene, ali i cjelovite ličnosti. Slušanjem glazbe potiče se na sve ostale glazbene aktivnosti, uključujući ples, pokret, pjevanje, sviranje. Poticanjem djece na slušanje glazbe, samim time i osiguravanjem okoline koja pruža mogućnost navedenog, djelujemo pozitivno i poticajno na razvoj djetetove percepcije okruženja u kojem živi. Slušanje glazbe jednako je važno i ima jednak utjecaj na razvoj glazbenog ukusa i ostalih segmenata razvoja djetetove ličnosti. Stoga i glazbeni primjeri namijenjeni slušanju moraju biti promišljeno odabrani od strane odgajatelja i roditelja.

Ključne riječi : *glazba, slušanje, aktivno slušanje, pasivno slušanje, doživljaj, glazbene sposobnosti*

SUMMARY

The aim of this paper is to study and highlight the methodology of Listening Music as one of the most important musical activities in the immediate work with children of early and pre-school age. One of the motives for listening to music is certainly her emotional effect. Listening to music is an important segment of the development of a child's musical, as well as a whole personality. Listening to music supports all other musical activities, including dance, movement, singing, playing. By encouraging children to listen to music and thus providing the environment that provides the opportunity, we act positively and encouragingly for developing the child's perception of the environment in which he lives. Listening to music is equally important and has the same impact on the development of musical tastes and other segments of the development of a child's personality. Therefore, listening music examples must be deliberately chosen by the educator and the parent.

Key words: music, listening, active listening, passive listening, experience, musical ability

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. GLAZBA I NJEN ZNAČAJ	2
2.1. Neuroznanstvena istraživanja	3
2.2. Vokalna glazba	4
2.3. Vokalna glazba uz instrumentalnu pratnju	5
2.4. Instrumentalna glazba	5
3. SLUŠANJE GLAZBE	6
3.1. Aktivno slušanje glazbe	9
3.2. Pasivno slušanje glazbe	12
3.3. Odnos aktivnog i pasivnog slušanja glazbe u praksi	13
4. GLAZBENE SPOSOBNOSTI DJECE	15
5. VAŽNOST SLUŠANJA PRI IZVOĐENJU BROJALICA	20
5.1. Značaj slušanja glazbe pri razvoju govora	22
6. RITAM	24
6.1. Pokret kao reakcija na doživljavanje i slušanje glazbe	25
7. ULOGA ODGAJATELJA	27
7.1. Biranje skladbi za slušanje	29
8. ZAKLJUČAK	30
9. LITERATURA	31

1. UVOD

Glazba je umjetnost prisutna u svim dijelovima svijeta. Njome je moguće prikazati vlastite misli i osjećaje. Ljepota glazbe javlja se u tome što se njome potiče ljude na kreativno izražavanje u svim umjetničkim područjima, od likovnog, plesnog do govornog. Njen veliki značaj prepoznaje se upravo u području obrazovnih znanosti, posebice u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Slušanje glazbe jedna je od najbitnijih glazbenih komponenata u ranoj i predškolskoj dobi. Najnovija istraživanja prikazuju nam da djeca reagiraju na glazbu i zvukove iz okoline još u utrobi majke. To nam pokazuje koliko velik utjecaj na dijete ostavlja glazba. Nažalost, sve je manje prisutno slušanje glazbe i kvalitetan i primjeren odabir skladbi u predškolskim ustanovama i obiteljskom domu. Upravo zbog toga moramo pobuditi svijest kod svih odraslih o ljepoti i važnosti glazbe i glazbenih aktivnosti u odrastanju djece. To i jest cilj ovog rada, prikazati ključne značajke i važnost slušanja glazbe u ranoj i predškolskoj dobi.

Tijekom ovog rada razradit će se prvotno sami segmenti glazbe i njen značaj za djecu rane i predškolske dobi. Zatim će se objasniti glazbene sposobnosti djece s obzirom na njihovu dob. Prikazan je značaj i razlike aktivnog i pasivnog slušanja glazbe, povezanost glazbe s pokretom, utjecaj slušanja glazbe na razvoj govora te još mnoge bitne stavke kojima se opisuje koliku važnost ima slušanje glazbe kod djece rane i predškolske dobi i na koja sve područja razvoja glazba utječe.

2. GLAZBA I NJEN ZNAČAJ

„Glazba je... ljepota, čarolija, uživanje, osjećaj, (..) pokret, igra, ODGOJ, ... i još više, mnogo više.“ (Sam, 1998: 6) Glazba je općeprisutna u svakodnevnom životu, njome je moguće prikazati svu ljepotu, sreću, tugu, crnilo svijeta koji nas okružuje. „Glazba je umjetnost izražena tonovima i zvukovima“ (Majsec Vrbanić, 2008: 62), možemo reći da glazbom izražavamo vlastite misli i osjećale. Prisutna je kod svih ljudi, bez obzira na dob, spol, rasu, vjeru. Multikulturalni je način izražavanja u cijelom svijetu, a njen značaj i važan utjecaj na dijete ne javlja se pri samom rođenju djeteta, nego već i prije, u utrobi majke.

„Kada govorimo o glazbi, prije svega govorimo o njezinu umjetničkom, društvenom i povijesnom konstrukt.“ (Vidulin-Orbanić, 2008:100) Glazbom pojedinac pokazuje svoje životne stavove, promišljanja i uvjerenja. Glazba je umjetničko djelo nastalo posljedicom ljudskog stvaranja i njegovog intelektualnog sazrijevanja. To je djelo koje nas upućuje na ljudska i društvena pitanja. Dijete takvo djelo doživljava ponajprije na fiziološkoj i emocionalnoj razini. U trenutku slušanja djetetu je važno da se osjeća lijepo i ugodno (Vidulin-Orbanić, 2008).

Tijekom dugoročnog povijesnog razvoja odgoja i obrazovanja iznosile su se razne koncepcije odgoja djeteta unutar institucija za ranu i predškolsku dob. Kao važna sastavnica koncepcije ranog i predškolskog odgoja upravo je glazbena umjetnost. Brojni značajni pedagozi prepoznali su odgojni potencijal i mogućnosti glazbe za poticanje razvoja djeteta poput: J.A. Komenski, J.J. Rousseau, F. Fröbel, M. Montessori i drugih (Marić i Goran, 2013). Navedeni su nam pedagozi pomogli da shvatimo značaj glazbe u odgoju, no o važnosti glazbe u ranoj i predškolskoj dobi govorilo se još od prije novog doba. Jedan od velikih filozofa koji potvrđuje ovu tvrdnju jest Aristotel, koji tvrdi da glazba utječe na moralni karakter svakog čovjeka. Glazba je posebno važna u djetinjstvu jer je to razdoblje koje ne podnosi ništa neugodno, a upravo je glazba smirujuće sredstvo, sredstvo ugone (Čić, 2007).

Već u prvim danima života glazba postaje djeci izvor radosnih doživljaja. Živahan govor majke ili odgajateljice, zvukovi iz prirode i ugodna glazba dopiru do djetetova uha i

pobuđuje radost. Glazba utječe na djetetov cjelokupni razvoj. Ona je apstraktna umjetnost, no djeca rane i predškolske dobi doživljavaju kompleksne tonalne odnose, zvukove u prirodi i svakodnevnom okruženju, iako nisu u mogućnosti misliti i zaključivati apstraktno. Svakodnevni doticaj s kvalitetno odabranom glazbom razvit će kod djeteta želju za slušanjem i utjecat će na stvaranje mirnog i ugodnog okružja u kojem dijete boravi, što je vrlo važno za dječji razvoj. Upoznati smo s činjenicom da se dijete rodi s glazbenim predispozicijama, a do koje će se razine te sposobnosti razviti ovisi o okruženju u kojem dijete odrasta. Upravo je zato ključno, od samog rođenja djeteta, omogućiti mu stalno susretanje s glazbenim doživljajima. Ako su glazbeni sadržaji dobro odabrani, mogu utjecati na razvoj slušne osjetljivosti, estetskih osjećaja i potrebe za slušanjem. Moć glazbe je u tome što se izravno obraća djetetu i njegovim emocijama i snažnije ih razvija. Upravo je to ključno za cjeloviti dječji razvoj u koji se ubrajaju intelektualni, emocionalni, tjelesni i socijalni aspekti. Zadatak suvremenog kurikulumu ranog i predškolskog odgoja poticanje je glazbenih aspekata unutar cjelovitog djetetovog razvoja. Povezano s time, djeca imaju mogućnosti estetskog izražavanja unutar glazbene i likovne umjetnosti. Umjetnička područja trebala bi biti integrirana u svakodnevne programe kako bi djeca imala mogućnosti za estetskim i tjelesnim stvaralaštvom i iznošenjem vlastitih ideja i osjećaja (Marić i Goran, 2013).

2.1. Neuroznanstvena istraživanja

Zašto treba uključiti različite načine slušanja i praćenja glazbe? Odgovor na ovo pitanje pružaju nam medicinska istraživanja koja potvrđuju važnost glazbe od samog rođenja djeteta. Slušanje glazbe započinje u kohlearnim jezgrama, moždanom deblu i malom mozge te se nastavlja na obje potukle mozga (Levitin, 2006). „*Mozak glazbu prima i u lijevom i u desnom sljepoočnom režnju, za razliku od govora kojeg prima samo u lijevom, što glazbu čini znatno kompleksnijom.*“ (Majsec Vrbanić, 2008) Praćenje poznate glazbe aktivira dodatna područja mozga, uključujući centar za pamćenje. Lupanje u ritmu glazbe, koji je vrlo česti način izvođenja glazbenih aktivnosti u predškolskim ustanovama, uključuje neuronske krugove za

tempiranje, a izvođenje glazbe aktivira čeonu režnjevu za planiranje ponašanja, centar za motoriku i senzorni korteks (Levitin, 2006).

U prve tri godine života u ljudskom mozgu postoji najveći broj sinapsi, zbog čega je to najkritičnije razdoblje za razvoj mozga. Kako bi podržali takav razvoj nužno je osigurati što kvalitetnije poticajno okruženje, tako okruženje između ostalog podrazumijeva i glazbu kao osnovni sadržaj za rano učenje. Neuropsiholog Robert Zatorre i neuroznanstvenik Norman Weinberger smatraju da je glazba gimnastika za mozak, a kada se bavimo glazbom, mozak postaje moćniji i jači. Također naglašavaju da slušanje glazbe ima pozitivan utjecaj na razvoj sluha, govora, komunikacija, mašte i apstraktnog mišljenja (Jensen, 2005). S njihovim shvaćanjima se slaže i Hanshumacher koji govori da „*umjetničko obrazovanje olakšava razvoj jezika, povećava kreativnost, pojačava zrelost za čitanje, pomaže razvoju socijalnih vještina i stjecanju općih intelektualnih postignuća te razvija pozitivnu sklonost prema školi.*“ (Hanshumacher, 1980 prema Jensen, 2005: 47)

Jensen (2005) naglašava da slušanje glazbe utječe na različita područja razvoja mozga i služi kao sredstvo obogaćivanja mozga. Takvo obogaćivanje glazbom odvija se na tri načina:

Za pobuđivanje aktivnosti, odnosno govori da glazba može ili smanjiti ili povećati neurotransmitere za pozornost, a samim time utječe na stanje djece i razne aktivnosti, uključujući i učenje. Drugi način je uloga glazbe kao prijenosnih riječi, pri čemu glazba pomaže djeci za učenje novih riječi. I zadnji način je glazba kao priprema za mozak, taj je način ujedno i najmoćniji jer stvara temelje za moždane neuralne putove (Jensen, 2005).

2.2. Vokalna glazba

Vokalna je glazba, glazba koju izvodi ljudski glas, bilo to da je muški, ženski ili dječji. Važnost vokalne glazbe u predškolskom odgoju je to što je ljudski glas djeci blizak, a s druge strane razumljiv i poznat. Za ljudski glas se može reći da ima posebnu ljepotu i izražajnost ali i da je svojevrsno glazbalo koje niti jedan drugi instrument ne može zamijeniti, posebice

u estetskom smislu. Vokalna glazba ima značajnu ulogu kod mlađe djece zbog toga što su oni emocionalno vezani za blisku osobu. Na taj način doživljavaju tri elementa glazbe: tekst, ton i ritam, kao jednu cjelinu. Prvotno u osluškivanju, a zatim u slušanju glazbenih izraza i riječi, dijete utvrđuje i razvija svoje buduće glazbene sposobnosti (Sam, 1998).

2.3.Vokalna glazba uz instrumentalnu pratnju

Vokalno-instrumentalna glazba je ona u kojoj sjedinjuje glas i instrument. Slušanje vokalno-instrumentalne glazbe u predškolskoj ustanovi većinom se odvija na dva načina. Prva mogućnost je da se pri slušanju koriste audio-tehnike, a druga jest neposredni susret s glazbom. Neposredni susret je daleko učinkovitiji, a isto tako i poticajniji za dijete. Neposredni susret s glazbom može se odvijati na način, prvi je da odgajatelj uz pjevanje koristi instrumente, a drugi da djeca uz pjevanje odgajatelja, sviraju na ritmičkim ili melodijskim udaraljka. U predškolskim ustanovama, najčešće odgajatelj prati svoje pjevanje na glasoviru. Takav je način najprikladniji i djeci najugodniji, zbog boje tonova koje pruža glasovir (Sam, 1998).

2.4.Instrumentalna glazba

Instrumentalnu glazbu opisuje sam njen naziv, to je glazba koja se izvodi na instrumentima. Instrumentalna se glazba javlja kao solistička, komorna i orkestralna glazba. Skupina instrumenata koji istodobno izvode glazbu zove se orkestar (Sam, 1998). Danas postoji nekoliko vrsta orkestara svrstanih u četiri temeljne skupine, prema Sam (1998):

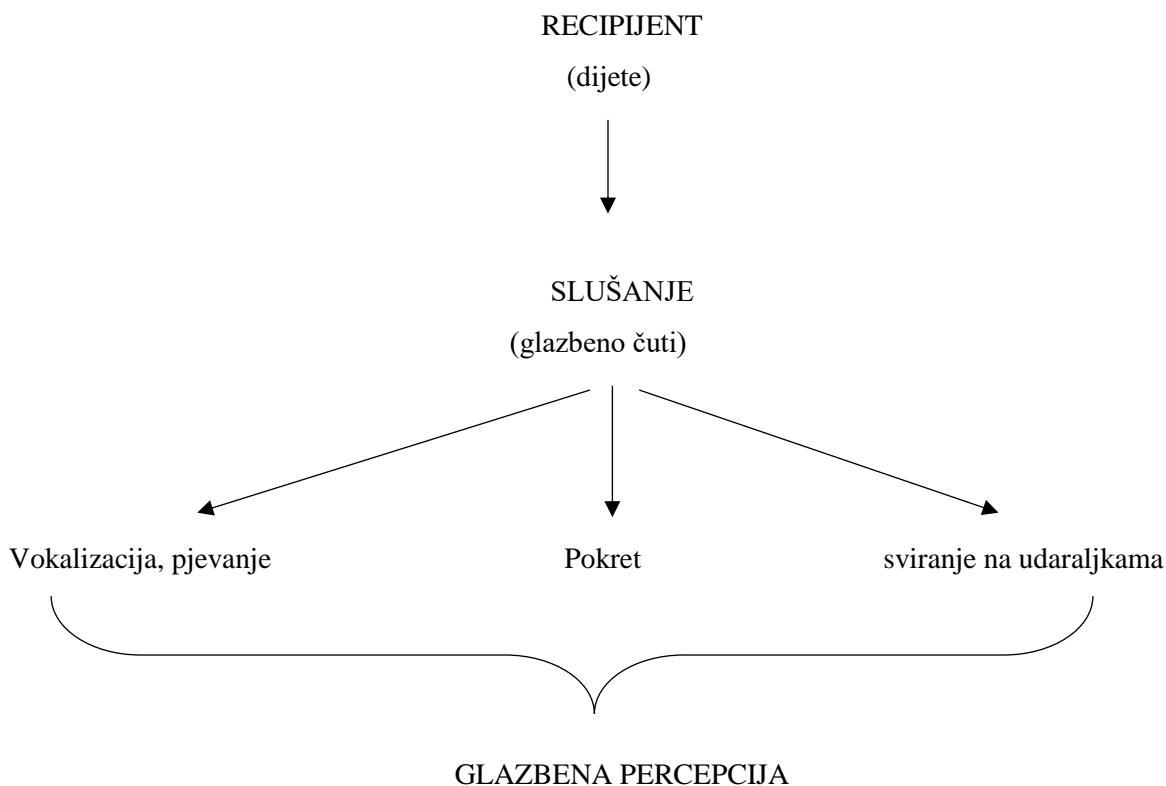
- Puhačka skupina- koju čine drveni i limeni instrumenti
- Gudačka skupina- sačinjena od violine, viole, kontrabasa i violoncella
- Udaraljke- dijele se u dvije skupine. Glazbala s točno određenom visinom tona (zvončići, ksilofon, metalofon) i s neodređenom visinom tona (triangl, činele, kastanjete).
- Žičani instrumenti- u koje se ubrajaju harfa, gitara i glasovir

3. SLUŠANJE GLAZBE

Slušanje je proces percepcije i prepoznavanja glazbenih elemenata, omogućuje nam glazbeni doživljaj na emocionalnoj i intelektualnoj razini. Dijete upoznaje glazbene elemente, razlikuje ih i prati u aktivnom glazbenom odnosu (Sam, 1998).

Autorica Sam (1998: 47), prikazuje nam vizualnu raščlambu procesa slušanja:

Vizualna raščlamba ukupnog procesa slušanja

Ovaj prikaz pokazuje da je slušanje glazbe zapravo temelj koji omogućuje provedbu svih ostalih glazbenih aktivnosti. „*Ako želite muziku bolje shvatiti, tada ne možete poduzeti ništa značajnije nego da je slušate.*“ (Rakijaš, 1971:101) Prvi korak do pjevanja ili sviranja jest slušanje glazbe. Slušna osjetljivost, odnosno razlikovanje različitih tonova, temelj je za

razvoj glazbene osjetljivosti. Slušanu glazbu dijete prenosi u ritam što zatim ostvaruje i prikazuje pokretom (Sam, 1998).

U odgojnom procesu slušanje uključuje, doživljaj, spoznaju i analizu. Sva ta tri elementa su međusobno povezana. Spoznaja se temelji na glazbenom doživljaju, a doživljaj potkrepljuje analizu i spoznaju (Sam, 1998). Slušanje i sviranje glazbe pobuđuje i sva osjetila čime dijete obogaćuje vlastiti emocionalni doživljaj i kognitivne sposobnosti (Majsec Vrbanić, 2008).

Proces slušanja može se promatrati kroz tri faze. Prva faza podrazumijeva uživanje u samom tonu. Prvi doticaj s glazbom ili određenom pjesmu izaziva potpuno opuštanje i doživljavanje ritma, tona i ugođaja glazbe. „Kontakt s muzikom najprije je emocionalan, a onda i misaon.“ (Rakijaš, 1971:102) Druga faza je zapravo negativna pojava, a odnosi se na asocijativno slušanje. To je slušanje kojim slušatelj može zaključiti da je doživljaj glazbe velik, a time je i asocijacija intenzivnija. U trećoj fazi prisutno je intelektualno slušanje. To je slušanje pri kojemu slušatelj može čuti i razlikovati tempo, ritam, odnosno sve glazbene elemente. Slušanje glazbe ne može se odvojiti konkretno na ove tri faze, već se one međusobno isprepliću (Sam, 1998).

U suvremenom pristupu ranog i predškolskog odgoja naglašava se povezanost između tri bitna područja: pjevanja, sviranja i slušanja glazbe. Upravo ove navedene aktivnosti temeljna su područja pri poticanju rane glazbene osjetljivosti. Slušanje glazbe u području poticanja glazbene osjetljivosti ima poseban smisao i karakter. U radu s djecom slušaju se različita glazbena djela kulturnog i tradicionalnog karaktera. To je način kojim se omogućuje bogaćenje djetetovih umjetničkih doživljaja (Marić i Goran, 2013). Slušanjem glazbe djeca stvaraju vlastiti ukus, zbog čega bi slušana djela trebala biti umjetnički vrijedna i primjerena dobi djeteta (Rakijaš, 1971). Prvi susreti djeteta s glazbom javljaju se kroz igru. Igrom djeca uče, istražuju, stvaraju nova prijateljstva i usvajaju nove spoznaje. Ponovno slušanje istog glazbenog djela na zabavniji ćemo način prikazati djeci ako se provodi kroz igru, plesom, scenskim igrama ili umjetničkim izražavanjem. Postoji mnogo kreativnih igara kojima se potiče rana glazbena osjetljivost, senzibilitet sluha i doživljavanje umjetničke glazbe, a to su:

igre osluškivanja, otkrivanja, prepoznavanja i stvaranja raznih zvukova udaraljka i šušalicama. Prvi susreti s glazbom mogu, također, izazivati i razne emocije kod djece, a približuju im se na razne načine s raznim sadržajima. Kod korištenja glazbenih sadržaja vrlo je važan doživljaj koji kod djece izaziva interes i želju da glazbu ponovno poslušaju i uživaju u njoj (Marić i Goran, 2013).

Slušanjem čovjek doživljava glazbu unutrašnjom, intelektualnom i emocionalnom stranom. Interes djece, naslijeđe i okruženje glavni su čimbenici razvoja dječje glazbene osjetljivosti i načina kojim doživljavaju glazbu. Mnogi znanstvenici naglašavaju važnost slušanja glazbe i raznih zvukova okoline, kako ugodnih tako i neugodnih (buka), još u utrobi majke. Zajedno s majkom djeca doživljavaju ljepotu okolinskih zvukova. Glazba djecu smiruje, raduje, pobuđuje maštu, potiče na aktivnosti i ima još veliki broj pozitivnih reakcija. Čestim slušanjem utječe se na senzibilitet sluha, razvija se sposobnost doživljavanja i povećava se razina muzikalnosti. Stoga je već od rane dobi važno njegovati interes i ljubav prema glazbi, slušanjem primjerenih i izražajnih, vrijednih skladbi. Ispravno vođenje slušanja već od rane dobi, pridonijet će ostvarivanju sklada djetetove cjelokupne ličnosti, što je u konačnici cilj ne samo glazbenog odgoja, nego i općeg (Marić i Goran, 2013).

Već je navedeno kako je važno pružiti djeci rane dobi raznolike glazbene podražaje kako bi potaknuli razvoj glazbene osjetljivosti. Glazbena se osjetljivost u najvećoj mjeri može razviti ako su dječji interesi i pažnja usmjereni na glazbu koju sluša. Pozitivne reakcije uočavaju se u dječjim spontanim pokretima, na primjer u želji za plesom ili maštovitom likovnom izražavanju. Glazba ima utjecaj i na socijalne odnose što se prepoznaje prilikom pružanja nježnosti uz slušanje glazbe ili uzimanje najdraže igračke s kojom je dijete povezano. Zbog takvih pozitivnih učinaka na ponašanje djece, potrebno je omogućiti svakodnevne susrete djeteta s glazbom (Marić i Goran, 2013).

Kod slušanja glazbe ključno je prepoznati trenutak kada je djeci potrebna tišina i vrijeme bez zvučnih podražaja. Stalno slušanje glazbe nije uvijek poželjno jer se postiže kontraefekt, točnije djeca postaju dekoncentriranija i nemirna. Osim na količinu glazbenih sadržaja, potrebno je obratiti pozornost i na samu primjerenost sadržaja djeci. U obitelji su

djeca često izložena glazbi koja je prebučna, glasna ili s prenaplašenim ritmom. U takvim situacijama glazba ne djeluje pozitivno na razvoj djeteta, već može negativno utjecati na njihov sluh i živčani sustav. Stoga, važno je obratiti pozornost na sve sastavnice tijekom slušanja glazbe jer su to situacije prilagođene za razvoj ako su namijenjene djeci (Marić i Goran, 2013).

Postoje dvije osnovne kategorizacije slušanja glazbe to su aktivno i pasivno slušanje.

3.1. Aktivno slušanje glazbe

Aktivno slušanje podrazumijeva slušanje tijekom kojeg se kod slušatelja uključuje doživljaj i spoznaja. Omogućuje doživljaj na intelektualnoj (usredotočenost na određenu glazbenu pojavu), emocionalnoj (pobuđuje različite emocije, javlja se uzbuđenje, duševni spokoj) i fiziološkoj razini (izraz lica, mimika, pokret) (Sam, 1998).

U skladu s mijenjanjem vremena, mijenja se i vrsta glazbe koja je aktivna kod slušatelja. Mladi većinom slušaju aktualnu pop glazbu, rock, elektronsku i slično, no stariji se klasici, poput Mozarta, manje slušaju pogotovo u mlađoj populaciji. Djeca od najranije dobi trebaju slušati kvalitetnu glazbu, ukoliko ta komponenta u mladosti izostane, djeci se nanosi velika šteta. Zbog kraće koncentracije u mlađoj dobi, potrebno je iz skladbe odvojiti dijelove koje ćemo pustiti djeci ili odabrati minijature, najčešće su to dijelovi u trajanju do tri minute. Korisno je odabrati dijelove skladbe koji su živahniji i plesniji jer uz aktivno slušanje djeca se najčešće igraju ili plešu. Naravno, potrebno je povremeno i pustiti mirnije isječke koji potiču ostale dijelove tijela, ne samo noge, na kretanje. Vrlo je važno paziti da se djeci nude skladbe koje su različite po karakteru, glazbenim sastavima, tempu, kako bi se djeca upoznala sa svestranošću i bogatstvom glazbe (Gospodnetić, 2015).

Postoje dvije sadržajne mogućnosti aktivnoga slušanja prema Sam (1998:51), koje su prikazane u vizualnoj raščlambi:

Vizualna raščlamba aktivnog slušanja

Cjelovito slušanje ima značajnu odgojnu ulogu. To je slušanje tijekom kojeg je slušatelj usmjeren na slušanje cjelovitog glazbenog dijela, na način da svoju pažnju usmjerava na svaku glazbeno-izražajnu komponentu koja je dio cjeline glazbenog djela. Slušanje glazbenog dijela u cjelini ključan je trenutak za prvi, ali i svaki sljedeći, glazbeni doživljaj. Analitičko slušanje je sasvim suprotno slušanje, odnosno to je slušanje u kojem je pojedincu usmjerena pažnja na određenu glazbenu pojedinost, na primjer na tempo, instrument ili dinamiku (Sam, 1998).

Prilikom slušanja skladbe se ponavljaju nekoliko puta zbog njenog boljeg usvajanja i obraćanja pozornosti na druge elemente prilikom svakog slušanja. Prije slušanja djeci dajemo upute koje odgovaraju daljnjem vođenju zamišljene aktivnosti (Gospodnetić, 2015). „Pusti neka te glazba nosi; možete plesati onako kako vam glazba priča priču; neka glazba

uđe u vaše ručice, prstiće, nožice.. (Gospodnetić, 2015: str.130)“. Navedeno je samo nekoliko uputa koje prije slušanja možemo reći djeci kako bi dodatno uputili pažnju prema skladbi.

Važnost višekratnog slušanja skladbi utječe i na razvoj slušne sposobnosti. „*Uvjet za razvoj slušne sposobnosti je sustavno, intenzivno svakodnevno slušanje u svim prigodama koje omogućuju pristup glazbe k djetetu.*“ (Sam, 1998:51) Isto su potvrdila mnoga psihološka studija koja su proučavala odnos između broja ponovljene skladbe i afektivnog slušanja prema toj glazbi. Dokazano je da ponavljanjem klasične skladbe postaju omiljenije u usporedbi s ponavljanjem zabavne glazbe. Usporedno s time zaključuje se da zabavna glazba nakon višekratnog slušanja postaje dosadna, a suvremena, ozbiljna glazba dobiva na značaju i više se uvažava njezina estetska ljepota i važnost. Na temelju toga potvrđuje se razlika između „kiča“ i umjetnosti. Možda se na prvu ne uočava tolika razlika ali nakon nekog vremena, značaj umjetničkog djela postaje veći i potvrđuje se kvaliteta samog djela (Gospodnetić, 2015).

Pod pojmom aktivnog slušanja, najčešće se podrazumijeva slušanje s audio-playera ili s kasete, iako to mogu biti i brojalice i pjesmice. Ne smijemo dati manju važnost živoj izvedbi jer ona daje veći i jači doživljaj od snimke. Živa izvedba može biti instrumentalna, vokalna ili instrumentalno-vokalna (Gospodnetić, 2015). Jedna od njenih prednosti je to što se izvedba može mijenjati kako ne bi uvijek bila jednaka. „*Glazbu izvođenu u živo čovjek osjeća čitavim tijelom i taj osjećaj pohranjuje u mozgu. Slušajući ponovo tu glazbu s nosača zvuka, mozak rekonstruira prvobitno iskustvo žive glazbe* (Hodžić i Mrdjen-Hodžić, 2002, prema Gospodnetić, 2015: str. 133)“. Ovim citatom autori naglašavaju koliku važnost ima izvođenje glazbe uživo zbog utiska koji ostavlja na mozak čovjeka i njegov cjelokupni doživljaj izvedene skladbe.

Odgajatelj je dužan uvesti djecu u samu glazbu i omogućiti im da osjete ljepotu glazbe. Važno je prenijeti im shvaćanje da sve slike, emocije i asocijacije proizlaze iz same glazbe. Ključan zadatak odgajatelja je uvesti djecu u glazbu i približiti im glazbu ali na način da djeca sama zamišljaju i doživljavaju je na vlastiti način. Oni će nam sami prikazati jesu li i na koji način prihvatili glazbu. Jedan od najčešćih pokazatelja jest dječji pokret. On je

ogledalo ritmičkog i estetskog glazbenog osjećaja. Komunikacija pokretom, djetetu je najbliža i najznačajnija. Uz pokret, jedan od bitnih pokazatelja je i dječji crtež iz kojeg može pročitati dječji doživljaj ali i bolje upoznati dijete (Gospodnetić, 2015).

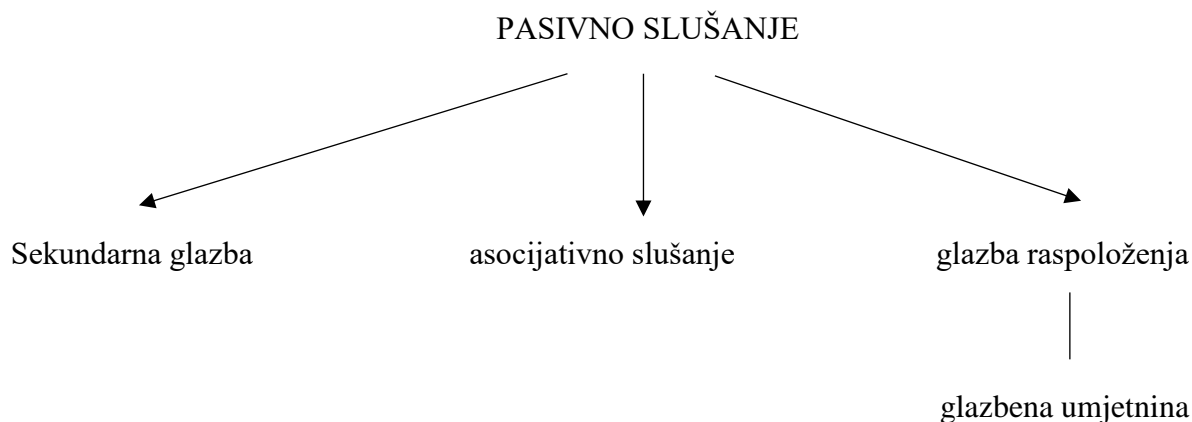
3.2. Pasivno slušanje glazbe

Pasivno slušanje glazbe je slušanje bez svjesno upravljanje pažnje, na primjer kada ljudi slušaju glazbu ali ne obrate pozornost na to što slušaju, no kada nastane tišina osjećaju promjenu te im glazba nedostaje (Gospodnetić, 2015). Pasivno slušanje ne uključuje uživanje na emocionalnoj ni intelektualnoj razini, to je slušanje koje izaziva ugodu i određeno raspoloženje. Može se izjednačiti s već prije objašnjenim asocijativnim slušanjem jer kada se javljaju asocijacije slušatelju opada pozornost prema glazbi i usredotočuje se na vlastite misli i doživljaj (Sam, 1998).

Pasivno slušanje u odgojno-obrazovnom procesu jednako je važno kao i aktivno, pa se prilikom izbora pjesama za pasivno slušanje isto tako treba uzeti u obzir kvaliteta i primjerenost glazbe. „*Treba izbjegavati da djeca neprekidno slušaju glazbu jer neće imati prilike za spontano pjevanje.*“ (Gospodnetić, 2015: str. 127) Navedeno je pravilo vrlo važno u vrtiću, posebice u jaslama gdje su djeca manja i često pjevuše. Kada u radu koristimo pasivno slušanje, ne obraćamo posebno dječju pažnju na glazbu, već se ponašamo isto kao kada je upaljen radio. Djeca će često biti privučena glazbom na isti način na koji očekujemo da će reagirati prilikom aktivnog slušanja, pjevat će, plesat u ritmu skladbe ili tražiti da je se poslušaju više puta. U takvim slučajevima trebamo procijeniti trebamo li uključiti tu skladbu u aktivno slušanje (Gospodnetić, 2015).

Autorica Sam (1998:50), prikazuje nam vizualnu raščlambu pasivnog slušanja:

Vizualna raščlamba procesa pasivnog slušanja

Ovim prikazom autorica iznosi kako je pasivno slušanje ključan, u vrtićima često i poželjan element u svakodnevnim aktivnostima, zbog raznolikosti slušanja. Asocijativnim slušanjem potičemo djecu da uz glazbu zamišljaju i prisjećaju se nekih događaja, tijekom čega odvrću pažnju od glazbe ali su usmjereni na drugu aktivnost. Postoji i plesna glazba koja stvara lijep ugođaj i atmosferu, a takva glazba potiče djecu da pri izražavanju glazbe koriste pokret, što istovremeno utječe na umjetničko stvaralaštvo djece. Razne obrade umjetničkih djela pripadaju u kategoriju sekundarne glazbe, pri čemu je slušateljima pozornost usmjerena na tekst, ritam ili izabrane instrumente u glazbenom djelu (Sam, 1998).

3.3. Odnos aktivnog i pasivnog slušanja glazbe u praksi

Slušanje glazbe u svakodnevnim predškolskim aktivnostima, bilo posrednim ili neposrednim, nedovoljno je prisutna. U istraživanju provedenom od strane Dundović, N. I Sam Palmić, R. (2012), ispituje se zastupljenost aktivnog i pasivnog slušanja instrumentalne i zavičajne glazbe u dječjem vrtiću. Zavičajna glazba ključan je element za razvoj identiteta djeteta, posebno u velikim multikulturalnim sredinama, dok instrumentalna umjetnička

glazba zaokuplja djecu glazbenim elementima i izravno utječu na psihofizičku i emocionalnu aktivnost djeteta. Istraživanje je pokazalo da tradicijsku glazbu u svakodnevnom radu koristi svega nekoliko odgajatelja, dok mlađa populacija najmanje sluša tradicijsku glazbu. Instrumentalnu glazbu, također manje koriste u radu mlađe populacije, ali u ovom slučaju nema zabilježenog odgovora „nikad“, dok je za slušanje tradicijske glazbe bilo takvih odgovora. Potvrđeno je i da je aktivno slušanje glazbe u svakodnevnim aktivnostima manje prisutno od pasivnog slušanja, isto kao što je u manjoj prisutnosti instrumentalna glazbe u odnosu na vokalnu. Ispitanici su naveli kako smatraju da je slušanje glazbe važna aktivnost za cjeloviti razvoj djece ali da nisu dovoljno kompetentni u izboru umjetničke glazbe. Autorice su navele da ispitanici ne shvaćaju glazbu kao najučinkovitiji medij u razvoju djeteta, niti doživljavaju slušanje glazbe kao temeljnu glazbenu aktivnost, no prema iskazanim stavovima, odgajatelji pokazuju potrebu za stručnim usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem u području glazbenog odgojno-obrazovnog kurikulumu (Dundović, Sam Palmić, 2012).

Istraživanje provedeno 2014 godine od autorice Vidulin (2016) također nam je pokazalo kako se u vrtiću više provodi pasivno slušanje nego aktivno. Istraživanje je provedeno na uzorku od 80 odgajatelja na području Istre. Tvrdnje su bile definirane tako da se aktivno slušanje odnosilo na slušanje uz koje se upoznaje skladatelj i osnovne glazbene sastavnice djela, dok je pasivno slušanje glazbe, slušanje prilikom rada na drugim aktivnostima. Postotak aktivnog slušanja bi se u svakom slučaju trebao povisiti zbog njegove važnosti u razvoju senzibiliteta, osjetljivosti i emocionalno-intelektualno-glazbenih sposobnosti. Aktivno slušanje utječe i na razvoj analitičkih sposobnosti, jer se susretanjem s umjetničkim djelom djeteta potiče da postane slušatelj. Nužno je da su odgajateljice upoznate s glazbenim sastavnicama kako bi mogle djecu naučiti da prepoznaju i razlikuju iste (Vidulin, 2016).

4. GLAZBENE SPOSOBNOSTI DJECE

U opći razvoj djeteta ubrajamo i glazbeni razvoj, a najoptimalnije vrijeme za razvoj ovih sposobnosti upravo je rana i predškolska dob. „*Pod glazbenim sposobnostima podrazumijevaju se naslijeđene biološke mogućnosti prepoznavanja i reprodukcije zvuka i zvukovnih kombinacija*“ (Starč i sur. 2004, prema Marić i Goran 2013:15). Sva se djeca rađaju s određenim glazbenim sklonostima, no za što uspješniji glazbeni razvoj ključno je djetetovo okruženje u obitelji i u dječjem vrtiću (Marić i Goran, 2013).

Razvoj glazbenih sposobnosti trebao bi započeti od najranije dobi u obiteljskom domu. Nažalost, to često u stvarnosti nije tako pa su velika očekivanja u tome području od strane predškolskih ustanova. Ključna je uloga odgajateljice jer je upravo ona ta koja uvodi dijete u svijet glazbe, a način na koji će to učiniti, sredstva koja će koristiti i način na koji će usavršavati glazbene sposobnosti utječu na dječju zainteresiranost i uključenost u glazbeni svijet. Provođenjem glazbenih aktivnosti i unaprjeđivanjem glazbenih potencijala nužno je uzeti u obzir tri ključna preduvjeta: muzikalnost djeteta, već postojeće glazbene sposobnosti te glazbenu inteligenciju (Vidulin, 2016). Muzikalnost se definira na različite načine, a jedna od njenih definicija je sljedeća: „*Muzikalnost djeteta razmatra se kao sposobnost reagiranja na glazbu, pokazivanja osjetljivosti na estetsku i osjećajnu vrijednost glazbe te na njezina ekspresivna svojstva.*“ (Radoš, 2010, prema Vidulin, 2016; str.223). Stoga, možemo zaključiti da je muzikalnost univerzalni doživljaj svakog pojedinca i način njegovog reagiranja na glazbene podražaje.

Stecene glazbene sposobnosti su one naučene formalnim ili neformalnim putem, odnosno neformalnim glazbenim podražajima iz neposrednog okruženja ili ciljanim načinima učenja glazbe. Glazbena inteligencija veže se uz poznatu podjelu višestrukih inteligencija prema Gardneru, „*za kojega glazbena inteligencija predstavlja složenu cjelinu kognitivnih operacija koje omogućavaju pojedincu da opazi, osmisli, organizira i preoblikuje glazbene obrasce u veće ili manje cjeline.*“ (Vidulin, 2016; str.223). No, uz sva tri preduvjeta važno je imati na umu da glazbeni razvoj ovisi o još mnogo aspekata, poput naslijeđa, obiteljskog

okruženja, motivaciji, interesu djece te da sve elemente treba staviti u cjelinu i sustavno utjecati na razvoj dječjih glazbenih sposobnosti (Vidulin, 2016). Djeca koja imaju razvijenu glazbenu inteligenciju često možemo vidjeti da udaraju ritam ili pjevaju vlastito osmišljenu melodiju. Uz melodiju koju su osmislili pjevaju i neku priču. Sposobni su raspoznati različite zvukove iz okoline, prepoznaju i melodiju, glazbene sadržaje i ritam glazbe. Kvalitetnije se izražavaju u ritmičkom i glazbenom području, a također i bolje pjevaju od ostale djece (Cvetković-Lay, 1998).

Mnogi znanstvenici uočili su da djeca već u ranoj i predškolskoj dobi pokazuju interes za glazbu. Primijećeno je da već fetus reagira na određene glazbene podražaje. Zanimanje za glazbu uočeno je već kod djece u dobi od četiri do šest mjeseci koja reagiraju na glazbeni podražaj tako da prekidaju svoje započete aktivnosti i u potpunosti se okreću prema izvoru zvuka. Pri glazbenom podražaju djeca pokazuju osjećaj zadovoljstva što upućuje na emotivno iskustvo ugone. Prva dječja glazbena reakcija odnosi se na glazbu s instrumentalnom pratnjom. Od rane dobi, pa tijekom cijelog predškolskog razdoblja, djeca pokazuju sklonost prema glazbenom zvuku koja se kasnije razvija u govor i pjevanje. Osim emotivnog iskustva ugone, javlja se i tjelesna ugoda, odnosno pokreti uz slušanje glazbe. Pokret se javlja kao odgovor na melodiju i ritam u strukturi glazbe, no dijete ne može još razdvojiti jedan element od drugog, s obzirom da nema razvijenu sposobnost apstrakcije, pa reagira na oba elementa. Kod trogodišnjaka utvrđeno je da mogu imitirati tekst, ritam i melodiju, tekst ima ključnu ulogu, a visina je djeci još uvijek nešto apstraktno. U navršenoj četvrtoj godini uočava se stvaranje imaginativnih pjesama. Imaginativne pjesme su originalno dječje stvaralaštvo, to jest kombinacija novih pjesama nastale spajanjem poznatih dijelova. U petoj i šestoj godini uočava se napredak u održavanju ritma. To je sposobnost kada dijete prati ritam udarcem dlana o dlan. U toj dobi djeca već prepoznaju tekst, ton ima primarnu ulogu i dijete može melodijski točno otpjevati pjesmu ali često u drugom tonalitetu. Nagli razvoj melodijskih i ritmičkih glazbenih sposobnosti javlja se između šeste i devete godine (Šmit, 2001).

Isti opis dječjih mogućnosti s obzirom na dob opisuju i Starc i sur. (2003, prema Marić i Goran, 2013) u tablici 1, koji pobliže prikazuju razvoj doživljavanja i usvajanja glazbe u sedam faza koje se dijele s obzirom na dob i važne karakteristike koje obilježavaju određenu fazu:

Tablica 1: Doživljavanje glazbe od najranije dobi

DOB	FUNKCIJA	MANIFESTACIJA
FAZA SLUŠANJA		
0-1 mj.	Reagiranje na zvuk	Žmirkanje, podrhtavanje
1 mj.	Reagiranje na zvuk	„akustička fiksacija“ (umirivanje pri slušnom podražaju)
3 mj.	Lociranje zvuka	Okretanje glave prema zvuku
4-6 mj.	Diferenciranje slušnih podražaja Početak aktivne recepcije glazbe	Veća osjetljivost na tonove nego na govor Sluša pozorno, pokazuje znakove zadovoljstva, pokreće se na zvuk cijelim tijelom
FAZA MOTORIČKE REAKCIJE NA GLAZBU		
6 mj.	Početak izravnog oponašanja	Pokušaji glazbene reprodukcije
6-9 mj.	Gukanje kao odgovor na glazbu	Reprodukcija promjene u visina tona ili ritmu

FAZA PRVE GLAZBENE REAKCIJE		
9 mj.	„glazbeno brbljanje“, diferencirano reagiranje	Pokušaji glazbene reprodukcije
12-18 mj.	Porast broja motoričkih reakcija na glazbu	Razne reakcije ugone ili neugode na razne vrste glazbe
18 mj.	Početak usklađivanja pokreta i glazbe	
FAZA PRAVE GLAZBENE REAKCIJE		
18-24 mj.	Spontano pjevanje	Pjevanje bez riječi, oponašanje teksta i nekoliko taktova melodije
2-3 godine	Rivalitet spontanog pjevanja i oponašanja poznatih melodijskih sekvenca	
3 godine	Porast glazbenog interesa, povećava se usklađenost pokreta s glazbom, povećava se količina pjevanja, oponašanje ritma i melodije u 50% djece	Pozorno slušanje, koncentracija na glazbene sadržaje
FAZA IMAGINATIVNE REAKCIJE		
3-4 godine	Pjevanje raznovrsnih pjesama, često izmišljanje ili sastavljanje od dijelova poznatih pjesama; melodijski su interventne i ritmički skromne	

FAZA RAZVOJA RITMA	
5-6 godina	Dvostruko poboljšanje sposobnosti održavanja ritma; teškoće: ne mogu prilagoditi pokrete promjenama tempa, greške u intervalima; još ne razlikuju: riječ, ritam , visinu tona
FAZA STABILIZACIJE GLAZBENIH SPOSOBNOSTI	
6-9 godina	Nagli razvoj melodičkih i ritmičkih glazbenih sposobnosti, razvoj pojmova svakodnevnice i glazbenih pojmova, ritmički, melodijski i harmonijski pojmovi o glazbenoj formi, razumijevanje glazbe olakšano usvajanjem pojmova: trajanje, tempo, takt, melodijski kretanje i tonalitet

5. VAŽNOST SLUŠANJA PRI IZVOĐENJU BROJALICA

Za brojalice se vjeruje da su nastale još u vrijeme neolitske revolucije, kada je čovjek naučio brojati i prebrojavati pomoću vlastitih prstiju i uz tu radnju je koristio govor. Takav oblik sporazumijevanja prenosi se s generacije na generaciju već desetljećima, neprekidno se mijenjajući. Zanimljivo je što je njihov značaj velik i danas, posebno u području edukativnih znanosti gdje se koriste s djecom bez ili sa poteškoćama u razvoju (Majsec Vrbanić, 2008).

Brojalice se u vrtiću obrađuju kroz metar na brojne načine, na primjer pljeskanjem gore-dolje, ispod noge, iznad glave, pucketajući prstima, svirajući udaraljke i još mnogim drugim kombinacijama. Kroz svaku se brojalicu može izraziti ritam, metar i pokret. Točnije rečeno djeca izgovaraju brojalicu s naglašenim ritmom, a kreću se u metru. Prilikom izvođenja brojalice kreću se na različite načine koje u velikom broju slučajeva osmisle u tom trenutku. Zanimljivo je kako djeca izmjenjuju pokrete s obzirom na glazbu iz čega je vidljivo da prepoznaju razne glazbene elemente. Govorenjem brojalice razvijaju mnogo sposobnosti, od razvoja kinestetike, automatizacije pokreta do razvoja osjećaja za ritam i metar (Gospodnetić, 2015). Kao glavni cilj brojalice javlja se lakše izgovaranje glasova što je često povezano s odgovarajućim pokretima tijela (Majsec Vrbanić, 2008).

Što djeca rade tijekom izvođenja brojalice? Pozorno slušaju. Ključno je pozorno slušati kako ih tijekom igre, onaj tko vodi, ne bi slučajno preskočio ili pogrešno izbrojio. Dakle, aktivno slušanje i govor osnovni su uvjeti u svakoj brojastici. Slušajući prebrojavanje, dijete upija i pamti vrijeme, može prepoznati trenutak kada je njegov red da izađe iz igre. Dijete pamti pokret i ritam pokreta i konačno svoj osobni pokret, ako ono prebrojava, ili osobni pokret drugog djeteta koji to čini. Nakon brojalice djeca nastavljaju prostornu igru. Osluškivanjem prostora ritmom i zvukom, djeca prate događaje u prostoru te se također razvija osjećaj za vrijeme (Šmit, 2001). Brojalice se koriste i u svrhu ispravljanja glasova, u tome slučaju određen glas koji se želi ispraviti javlja se u brojastici više puta. Mnoge vježbe popraćene su i slikovnim prikazom, ponajviše zbog toga što kod djece nije toliko razvijeno verbalno izražavanje, koliko razumijevanje (Majsec Vrbanić, 2008).

Prema Piagetu dijete rane dobi u mogućnosti je učiti o pojmu trajanja pomoću pokreta. Pokretom tijela i pravilnim otklonom s jedne na drugu stranu tijelo doživljava ritam i trajanje kroz vrijeme koje prolazi. Uočavamo tri ključna pokreta, odnosno tri osnovna smjera u pokretu: pomicanje tijela lijevo i desno, koračanje unatrag i unaprijed te oblikovanje kruga u pokretu. Brojalice su važne i u razvoju dobrog govora pri čemu veliku važnost ima motorika, jer bez pravilne veze između zvuka i pokreta u glazbeno-ritmičkim strukturama nije moguće razviti pravilan govor. Razvijena motorika povezuje ritam i govor, utječe na spontano kretanje i pokretanje dijelova tijela u prostoru, pa tako i u govoru. S Piagetovim mišljenjem o povezanosti pokreta s glazbom, slaže se i Carl Orff koji je u glazbenu pedagogiju uveo udaraljke kao osnovni uvjet za glazbenom edukacijom djece i stvaranjem želje za muziciranjem. Udaraljke potiču razvoj motorike, koordinacije ruku, šake, prstiju i podlaktice. Raznolikost udaraljka po boji zvuka, visini i glasnoću predstavljaju vježbe za prostorno slušanje i slušno prepoznavanje instrumenata (Šmit, 2001).

Prema Gospodnetić (2015) postoje tri vrste brojalica:

1. Brojalice sa smislom i bez smisla

Brojalice sa smislom su racionalne, odnosno one unutar kojih su riječi povezane i mogu poručiti neku poruku, dok su brojalice bez smisla iracionalne ili nonsensne brojalice. Prilikom izgovora brojalice trebaju se poštivati naglasci ali se ne mijenja ritam. Primjer racionalne brojalice je „Pliva patka preko Save“, a iracionalne „En ten tini“.

2. Brojalice u mješovitoj mjeri

Dok se u nekim brojalicama ne mijenja mjera uopće, česte su one brojalice u kojima se mijenjanje javlja. Postoje istraživanja koja pokazuju kako dječja kreativnost utječe na nastanak puno zanimljivijih brojalica od komponiranih. Dječje su brojalice često u mješovitoj mjeri, nepravilnog ritma i često su bez značenja. „*Upravo zbog neskućene slobode djeteta da se služi materijom iracionalnih riječi i slogova, brojalica je najelastičnije sredstvo za oblikovanje i realizaciju djetetove fantazije i htjenja*“ (Bašić, 1958, prema Gospodnetić, 2015: 109). Ista ta autorica, Ella Bašić, naglašava da su brojalice poetsko i glazbeno

stvaralaštvo djeteta. Upravo se brojalice u mješovitoj mjeri uočavaju tijekom preoblikovanja u izvođenju, od strane djeteta ili odraslih. Na primjer, u brojalici „Is' o medo u dućan“, u kojoj se često umjesto „Hajde medo van“, izgovara „Hajde medo idi van“ čime se mijenja mjera.

3. Brojalice s melodijom

Brojalice s melodijom su uglazbljene brojalice koje se mogu javiti i kao igre s pjevanjem, kao na primjer „Ide maca oko tebe“ ili „Boc, boc, iglicama“. Mnoge od tih brojalica su uglazbila djeca. Takve brojalice su djeca pretvorila sebi u igru s pjevanjem te više ne služe kao klasične brojalice za prebrojavanje.

5.1. Značaj slušanja glazbe pri razvoju govora

Govor je osnovno obilježje svakog čovjeka. Kako bi objasnili fenomen govora, koji je tako jednostavan i prirodan, ali s druge strane tako jedinstven i čudesan, nekoliko znanstvenika tražilo je odgovore proučavajući dječji govor. Željeli su otkriti izvor ljudskog govora, njegovu suštinu i prirodu rađanja riječi kod djeteta (Šmit, 2001).

Za uspješnu komunikaciju potrebna je razvijena slušna percepcija, pozornost, samokontrola, koncentracija i razni glasovni poticaji. Nerođeno dijete osluškuje zvukove iz vanjskoga svijeta već od 24. tjedna, to je razdoblje kada je slušni organ u potpunosti razvijen. U to doba dijete sluša bilo majke, šumove iz probavnog sustava, disanje majke. Upravo zbog tih razloga kod djece s oštećenjima sluha javljaju se poteškoće u razvoju koncentracije, pozornosti, usmjeravanja zvuka i slično. U takvim slučajevima korisna je glazba, posebice glazbala poput bubnja ili kontrabasa, koja istovremeno pokreće slušnu percepciju ali se i potiče potreba za pokretom (Majsec Vrbanić, 2008).

„Da bi dijete govorilo, potrebno je mnogo više od govornog aparata, tj. dobro razvijena moždana kora, diferencirano slušanje, mogućnost kontrole disanja, kao i dobar uzor u smislu interakcije.“ (Majsec Vrbanić, 2008:44,45) Prvi korak do komunikacije je osluškivanje. Ono omogućuje primanje, sakupljanje i povezivanje glasova, što će kasnije

rezultirati u izgovoru konkretnih riječi. Naravno, majka se djetetu prvo obraća govorom, pa je govor nešto što je djetetu poznato i jasno i na taj način uči materinji jezik (Majsec Vrbanić, 2008).

Na razvoj govora znatno utječe izražajno i lijepo pjevanje. Jedan od razloga je to što se i u pjevanju i u govoru javljaju isti elementi poput ritma, tempa, dinamike i intonacije. Osim pjevanja poželjno je koristiti i raznolike igre glasovima u kojima dijete ima priliku čuti razne riječi i glasove koje usrećuju dijete i u konačnici u njemu bude želju za izgovorim istih. Dijete upija sve iz svoje okoline, bilo da je to pozitivno ili negativno. U takvim situacijama poželjno je slušanje usmjeriti na konkretne segmente i, na primjer, eliminirati u slušanju buku. Na taj način omogućujemo djeci kvalitetno slušanje što je temelj za razvoj slušne diferencijacije. Glazbenim poticanjem kod djece budimo želju za slušanjem glazbe (Majsec Vrbanić, 2008). Važnost slušanja glazbe i govora u ranom razvoju djeteta navodi Watara Ohashi: *„Kada pogledate uho, primijetit ćete da je ono oblikovano kao embrio i možete ga doživjeti kao temelj mikrokozmosa koji drži cijelo tijelo“* (prema, Majsec Vrbanić, 2008:49).

6. RITAM

Kao i svaka umjetnost, glazba ima osnovne izražajne elemente. Neki od elemenata glazbe su mjera, harmonija, tempo, dinamika, melodija. Dva osnovna elementa su ton i ritam. S obzirom na važnost ritma u predškolskoj dobi, u narednom poglavlju detaljnije će se obraditi, upravo taj element.

Ritam jest trajanje nizova nota i njihovo grupiranje u osnovne elemente (Levitin, 2007). To je osnovni izražajni element glazbe i pokreta. Ritam se javlja u melodiji, glazbi, otkucanjima srca, stoga možemo reći da ritam, daje život glazbi ali i svakom živom biću i dio je naše svakodnevnice. Najčešće sredstvo izražavanja u igrama ritma je pljeskanje, sviranje, glas i pokret pomoću kojih upoznajemo ritamske figure (Happ, 2004). Prema Happ (2004), osnovno načelo za uvježbavanje ritamskih figura je:

1. Pljeskanje dobe u umjerenom tempu i izgovaranje određene riječi na jednu dobu, pazeći na naglasak
2. Izgovaranje riječi u sebi i pljeskanje ili sviranje njezinog tempa
3. Sviranje ritma bez izgovaranja riječi

Važno je kod djece pobuditi osjećaj za ritam. Ritam pokreće zvuk, postoji sam i bez glazbe, a melodija u jedinstvu s ritmom postaje jedna cjelina (Šmit, 2001). S time se slaže i Andreis (1968) koji naglašava kako se ritam javlja u svakoj umjetnosti i on spaja dijelove u cjelinu. Njegova moć uočava se u spajanju tonova i pokreta. Najveća posebnost ritma je ta što može postojati sam, bez ostalih glazbenih elemenata. Ritam je vrlo bogat element neograničenog djelovanja i mogućnosti očitovanja na različite načine. Pojavljuje se izvan okvira jakosti i trajanja tona. Značajan element koji se javlja u pojmu ritma jest pauza. Kada pauza traje ne čuje se nikakav ton što utječe na pobuđivanje napetosti i oblikovanje kontrasta. Pauza se javlja kao najjača opreka živom tonu (Andreis, 1968). Ona je vrlo važan dio ritma jer tijekom njenog trajanja slušač nesvjesno broji dobe. Njezin najjači utjecaj je na početku takta, dok je nakon druge note, manje važna (Gospodnetić, 2015).

Ritam je sastavni dio melodije i predstavlja vremensku organizaciju i protok glazbe, očituje se prilikom izvođenja zvukova istih ili različitih trajanja. Jak utjecaj ritma uočava se u svakodnevnim situacijama, što potvrđuje da je dovoljno ritmizirati poznatu melodiju, lupanjem po stolu kako bi ju slušatelji prepoznali (Gospodnetić, 2015).

Značajna uloga ritma očituje se i u socijalnom kontekstu. U svakodnevnim životnim situacijama ljudi koriste element ritma. U aktivnostima plesa, hodanja pa čak i drugim kretanjima, posebice ako je radnja popraćena pjevanjem koje potiče i regulira pokret (Andreis, 1968).

Glazba je vrlo dinamična umjetnost, njena dinamičnost očituje se u ritmu, a to znači i u pokretu. Upravo to je jedan od razloga zašto djeca vole glazbu, jer ih ritam glazbe pokreće, a pokret je djetetovo prirodno stanje. Brojalice su jedan od načina kako najjednostavnije uvježbavati ritam, a i djeca ih jako vole, jer isto tako pobuđuje u njima potrebu za pokretom. Pri razvoju ritma kod djece započinje se jednostavnima, ali raznolikim i veselim ritmom (Sam, 1998).

6.1. Pokret kao reakcija na doživljavanje i slušanje glazbe

Urođena potreba djece jest pokret. S jedne strane on je i reakcija na doživljavanje i slušanje glazbe. Spontanim kretanjima u prostoru djeca pokazuju osjetljivost prema glazbi, najčešće kod djece rane dobi to je ples prilikom slušanja glazbe. Takvo slušanje naziva se senzomotoričko slušanje tijekom kojeg osjet dopire toliko duboko u druga osjetna područja, a izražava se u izvođenju više ili manje vidljivih pokreta. Ono što je vrlo zanimljivo kod takvih pokreta jest da su uvijek drugačiji zato što ovise o glazbenom sadržaju i načinu na koji dijete doživljava određeni sadržaj (Marić i Goran, 2013). Stalno mijenjanje pokreta s obzirom na glazbeni sadržaj, govori zapravo koliko su glazba i pokret povezani. Pokret se nalazi u srži svih umjetnosti, to je neverbalan govor koji u nama budi davno zaboravljene osjećaje. Moć pokreta pokazuju i djeca time što jednostavno ne mogu mirovati kada slušaju glazbu. Spontano dječje kretanje, uz glazbom ili bez glazbe, opisuje njihov način života i življenja.

Njihovo se kretanje može analizirati i kroz likovne radove. Linije koje prikazuju na papiru i određuju prostor, odnose se na kretanje prostorom (Gospodnetić, 2015). Crtanje uz glazbu djecu opušta, osjećaju se slobodnije i bolje, što rezultira bogatijim likovnim izrazom (Majsec Vrbanić, 2008).

Poseban oblik kretanja koji se čini naizgled jednostavan, u kojem se javljaju dvije dimenzije, vremenska i prostorna, djeci je vrlo privlačno i zanimljivo je ples. Ples je kreativan način izražavanja u kojem djeca mogu pokazati vlastitu kreativnost i slobodno se kretati prostorom. U plesu je vrlo bitan osjećaj i način doživljavanja glazbe, jer ta dva segmenta pružaju djeci mogućnost odmaka od osmišljene koreografije od strane odrasli i osmišljavanje vlastitih pokreta (Majsec Vrbanić, 2008). Upravo vedre skladbe pomažu pri tome jer „skladbe plesnog ugođaja mogu djecu razigrati, a uz njih se uvijek može i zaplesati.“ (Marić i Goran, 2013:125)

Ples omogućuje intenzivniji doživljaj glazbe jer ju dijete doživljava cijelim svojim tijelom (Marić i Goran, 2013). Mala djeca pokazuju veliku potrebu za kretanjem, upravo glazba omogućuje djeci zadovoljavanje te potrebe i svladavanje različitih načina kretanja. Kod starije djece kretanje u tempu glazbe omogućuje bolju koncentraciju i razvoj motorike. Starija djeca imaju istu potrebu za kretanjem kao i mlađa djeca, što se u današnje doba, nažalost, u velikoj mjeri zanemaruje (Majsec Vrbanić, 2008).

Dva su pristupa prilikom korištenja pokreta u radu s djecom rane i predškolske dobi. Prvi način je improvizacija, prilikom čega djeca samostalno stvaraju pokrete uz glazbu, iako je to najčešći način dječjih pokreta plesa - improviziranje. Drugi oblik je osmišljavanje koreografije od strane odgajatelja koje zatim djeca oponašaju. Ovaj se način koristi rjeđe jer se tako smanjuje razina dječjeg stvaralaštva i češće se koristi za starije dobne skupine (Gospodnetić, 2015).

7. ULOGA ODGAJATELJA

„Primarni je cilj predškolskog odgoja razviti u djece interes za glazbene aktivnosti i omogućiti im samoaktualizaciju kroz glazbu.“ (Ćosić, 2005: 40 str)

U ranoj dobi djeteta glazba je vrlo važan element za cjelokupni razvoj zbog čega je potrebno da roditelji i odgajatelji često pjevaju pjesme i brojalice. Jedan od razloga je taj što se gradi čvrsta emocionalna veza između odgajatelja i djeteta, a drugo što dijete radije sluša glas koji ga povezuje s osobom koja pjeva, nego instrument. Naglasak je također stavljen i na poticanje samostalnog glazbenog stvaranja, bogaćenju emocionalnog i spoznajnog svijeta, razvoj interesa za glazbom i slušanje zvukova okoline. Svi navedeni elementi događaju se postupno pa je ključan aktivan i stalan rad s djecom na njihovom razvoju. Odgajatelji bi, isto kao i roditelji, trebali djeci pružiti primjerene glazbene sadržaje. Svakodnevnim pjevanjem pjesmica i brojalice, izvođenjem pokreta prilikom tih pjesmica potaknut će djecu za samostalnim glazbenim izražavanjem. Pobudit će kod djece želju za uključivanjem u glazbene aktivnosti i potaknuti ih da sami obogaćuju svoju okolinu pjesmicama i glazbenim igrama. Ključno je da dječje okruženje bude ispunjeno ugodnim zvukovima koji stvaraju umirujuće raspoloženje. Naglašava se da je korisno u raznim situacijama tijekom dana pjevati djeci pjesme različitog sadržaja kako bismo u najranijoj dobi kod njih potaknuli želju i potrebu za slušanjem zvukova iz prirode i glazbe. Na primjer, kada previjamo dijete poželjno je odabrati pjesme u kojima se pjeva o dijelovima tijela, tako dijete može pratiti pjesmu pokazujući pokretima vlastite dijelove tijela. Prije spavanja odabiru se uspavanke ili ugodne i nježne pjesme. Također, mogu se pjevati pjesme povezane s prirodnim pojavama kako bi se kod djece pobudili snažniji doživljaji. Važno je da odgajatelj napamet zna pjesme raznolikog sadržaja kako bi određene pojave i situacije uspio popratiti glazbenim aktivnostima i na taj način potaknuo djecu na slušanje, razvoj njihove mašte, emocija i glazbenih sposobnosti. (Marić i Goran, 2013).

Većina se roditelja pita hoće li njihovo dijete biti glazbeno darovito i koje je vrijeme najbolje za početak učenja. Glazbena je darovitost često povezana s drugim darovitostima,

na primjer dijete koje lako pamti i ponavlja tekst i melodiju obično ima povećanu sposobnost pamćenja. Glazbena darovitost nije samo točno ponavljanje tonova, već je to kombinacija sposobnosti ličnosti, intelektualnih sposobnosti i vrlo visokog potencijala glazbenih sposobnosti. Puno se propitkivalo utječe li na glazbenu darovitost više okolina ili genetika. Istina je negdje između obje komponente. Osoba može razviti onoliko potencijala koje je dobilo rođenjem uz odgovarajuću potencijalnu okolinu. Kako bi poticali razvoj glazbene darovitosti djeci treba omogućiti da istražuju zvukove različitih predmeta i instrumenata, posebice onih koje mogu sami napraviti, poput šuškalica, lonaca, čaša s raznim količinama vode i slično. Također treba ih poticati da pjevaju pjesme i plešu uz pratnju glazbe. Odgajatelji moraju biti svjesni da odgajaju pojedince kojima će glazba biti sredstvo za opuštanje i zadovoljavanje umjetničkih potreba (Ćosić, 2005). Najbolji su oni odgajatelji „koji imaju određeno glazbeno znanje, koji vole glazbu i koji žele da ju zavole i djeca“ (Ćosić, 2005: 40).

Autorica Majsec Vrbanić (2008:56) u kratkim natuknicama nabraja važne segmente uključivanja djece u glazbenu umjetnost u ulozi odraslih:

- Osjećati radost pri bavljenju glazbom
- Dopuštati i mogućnost pogreške prilikom sviranja i pjevanja
- Upoznati djecu s elementima glazbe
- Omogućiti izražavanje na različite načine i različitim glazbalima, kako bi dijete iskušalo vlastitu maštu i kreativnost
- Osigurati poticajnu okolinu
- Osigurati dovoljno mjesta za oduševljenje kad se dijete upoznaje s glazbom i glazbenim elementima

7.1. Biranje skladbi za slušanje

Prije slušanja glazbe u ranom i predškolskom razdoblju ključno je odabrati primjerene i djeci zanimljive skladbe. Potrebno je voditi računa o umjetničkim komponentama u dijelu i načina na koji ćemo odabranu skladbu približiti djeci. Glazba treba kod djece pobuditi radost, pozitivne osjećaje i razviti kod djece trajnu ljubav prema glazbi. Smisao slušanja glazbe pobuđivanje je estetskog doživljaja, to se može postići slušanjem ugodne glazbe, s uočljivom i zanimljivom melodijom. U ranoj i predškolskoj dobi najprimjerenije su pjesme, s ili bez instrumentalne pratnje. Slušaju se i instrumentalne skladbe koje stvaraju ugodnu i poticajnu atmosferu. Glazba s nježnim i bogatim zvukovima pomaže pri stvaranju ugodnog okruženja i vesele atmosfere. Glazba ima poseban učinak za vrijeme popodnevnog spavanja. Stoga, odgajatelji bi trebali prepoznati značaj slušanja glazbe za vrijeme spavanja i ukomponirati to u svakodnevni boravak u vrtiću (Marić i Goran, 2013).

Značajno je kod djece razviti dojam umjetničkog djela. Pri tome razvoju djeci se puštaju minijature, kratke skladbe najčešće za jedno glazbalo (Marić i Goran, 2013).

8. ZAKLJUČAK

Važnost glazbe prepoznaje se još od davnih razdoblja o čemu piše jedan od najpoznatijih velikih filozofa, Aristotel. Dok brojalice nastaju još i prije toga razdoblja, a koriste se još i danas. Postoji mnogo glazbenih aktivnosti kojima se može pozitivno utjecati na dječji razvoj, takve se aktivnosti koriste danas ali u nedovoljnoj mjeri, s obzirom na značaj glazbe. Glazba ima veliki utjecaj na dječje intelektualne sposobnosti, razvoj mašte i kreativnosti, potiče djecu na tjelesno kretanje utječe na razvoj analitičkog mišljenja i ima još mnogo drugih pozitivnih strana. Prikazanim istraživanjima iznosi se kako je aktivno slušanje glazbe, slušanje klasične i zavičajne glazbe, nažalost, u maloj mjeri prisutno u predškolskim ustanovama.

Ključna je uloga odgajatelja koji moraju biti svjesni važnosti slušanja glazbe i uključiti glazbu, ples, pokret i umjetnost što češće u svoj rad. U radu je prikazano kako glazba potiče djecu da se s izražavaju na razne načine, sami osmišljavaju pjesme, brojalice, koriste vlastitu kreativnost pri tim aktivnostima i upravo se u tome javlja bogatstvo i moć glazbe. Prirodno kretanje i izražavanje djece, tijekom kojeg oni ne traže pretjerane upute, već im je u tome izražavanju omogućena sloboda i autonomija. Slušanje glazbe pruža i djeci i odraslima doživljavanje na unutarnoj, emocionalnoj i tjelesnoj razini.

Glazba je bogatstvo, moć i ljepota ovog svijeta i zato je, ni u kome slučaju ne smijemo zanemariti u ranoj dobi, jer je poticajna, vrlo značajna i korisna, čak i više no što mi znamo ili mislimo.

9. LITERATURA

Knjige:

1. Andreis, J., (1968). *Vječni orfej*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Cvetković-Lay, J. i Sekulić Majurec, A. (1998) *Darovito je, što ću s njim?* Zagreb: Alineja.
3. Čić, E. (2007). *Eseji o glazbi- Bit glazbe, glazba u vremenu*. Zagreb: Naklada E. Čić
4. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Mali profesor.
5. Happ, E., Happ, R. (2004). *Skočizvuk. Glazbom i pokretom do cjelovite ličnosti*. Zagreb: NAJ-DOMUS.
6. Jensen, E. (2005) *Poučavanje s mozgom na umu*. Zagreb: Educa d.o.o.
7. Levitin, D. (2006). *Mozak i muzika- Znanost o jednoj ljudskoj opsesiji*. Zagreb: Vuković i Runjić.
8. Majsec Vrbanić, V. (2008). *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo-poticanje glazbom*. Zagreb. Udruga za promicanje različitosti, umjetničkog izražavanja, kreativnosti i edukacije djece i mladeži „Ruke“.
9. Marić, Lj., Goran, Lj. (2013). *Zapjevajmo radosno: metodički priručnik za odgojitelje, studente i roditelje*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
10. Rakijaš, B. (1971). *Muzički odgoj djeteta- priručnik za nastavnike/ II. izdanje*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Sam, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Rijeka: Glosa, d.o.o.
12. Šmit, M. B. (2001). *Glazbom do govora*. Zagreb: Naklada Haid.

Članci:

1. Čosić, V. *Je li moje dijete glazbeno darovito? //Zbornik radova/ Časopis za obitelj, vrtić i školu. //Zrno, 16/17 (2004./05.), 63-64, str.40.*
2. Dundović, N. i Sam Palmić, R. (2012). Glazba u dječjem vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj, 18 (70), 11-13.* Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/123764>
3. Vidulin, S. (2016). *Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja. Život i škola, LXII (1), 221-233.* Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/165136>
4. Vidulin-Orbanić, S. (2008). Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju. *Metodički ogledi, 15 (1), 99-114.* Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/2785>